

NORGES HØYESTERETT**ADRESSEBLANKETT/ TRANSMITTAL SHEET
TELEFAKS / TELEFAX**

Blanketten sendes foran dokumentet

Til:

Navn:	Telefaksnummer.
advokat Magne Revheim	55 30 10 01
og	
advokat Jens Naas-Bibow	23 11 10 10
og	
advokat Gunnar Sætre	55 54 91 01
og	
advokat Ulf Larsen	94 74 70 00

Fra:Navn:
Åsne Dingsør HaukvikAdresse
Høyesterett, Pb. 8016 Dep, 0030 OSLO faks: 22332355 / 4722332355

Dato,
14. desember 2011Sider
12

Merknader:Dom i sak nr. 2011/860. sivil sak, anke over dom
BKK Produksjon AS mot Robert Vigdal Austgulen m.fl.

NORGES HØYESTERETT

Den 14. desember 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-02329-A, (sak nr. 2011/860), sivil sak, anke over overskjønn

BKK Produksjon AS

(advokat Magne Revheim)

Energi Norge (partshjelper)

(advokat Jens Naas-Bibow – til prøve)

mot

Robert Vigdal Austgulen
Knut Ramond Hedlund
Per Rune Austgulen
Sigurd Rokne
Marit Iren Austgulen Wick
Lars Kvamsdal
Matias Myren
Ester Birkelund Austgulen
Ingvild Austgulen
Øystein Ludvik Yndesdal
Jon Alrek
Kirsti Eide Fivelsdal
Helge Birger Fivelsdal
Hilmar Inge Yndesdal
Jostein Yndesdal
Nils Erling Yndesdal
Gjert Monar Yndesdal
Harald Midtbø
Harry Einar Grimsland
Helena Grimsland
Odd Henning Midtbø
Øyvind Bjørn Yndesdal
Anne Yndesdal
Arve Terje Daae
Henrik Einar Daae Frøyseth
Gjert Rune Daae
Olav Ørjan Daae
Margit Sandnes
Ingvald Georg Sandnes
Marta Ester Andvik

Bjørn Nordvang
Alfhild Daae Nordvang
Harry Daae
Erik Slinde
Sigmunn Rørvik
Linda Mai Myrvang
Siri Tangedal Kratzmeier
Gerd Andreas Kratzmeier

(advokat Ulf Larsen)

Morten Sleire
Laila Høyvik Sleire
Olav Olsen
Steinar Foss Jensen
John H. Birkeland
Gerd Kari Haugsdal
Kristen Leidult Kjelby
Jarl Bjarne Kjelby
Harry Sleire
Harald G. Molland
Per Søvik
Ove Sleire
Inge Sandnes
Jon Jarle Sandnes
Olav Dagfinn Sleire
Reidar Sleire
Kåre Trodal
Jostein B. Birkeland
Alf Birkeland
Lars Kvamsdal
Håkon Herstad
Johanna Herstad
Håkon Birkeland
Vidar Kvamsdal
Bjarne Kjell Kvamsdal
Oddrun Kvamsdal
Inger Amundsen Sleire
Klaus Nordli
Oddvar Rune Kvamsdal
Kirsten Helen Kvamsdal
Torbjørn Henning Wergeland
Kaspar Ivar Wergeland
Arne Johannes Riisnes
Bergit Matre
Ivar Duesund
Odd Henning Midtbø
Jan Steinar Høsteland
Rolf Tenjum
Ingeborg Døssland

(advokat Gunnar Sætre)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bull**: Saken gjelder anke over overskjønn der det er fastsatt fallerstatning etter overføring av vann fra vassdraget som går over ekspropriatenes eiendommer, til et annet vassdrag. Hovedspørsmålet i saken gjelder forståelsen av kravet i ekspropriasjonerstatningslova § 5 om at den anvendelse av eiendommen som legges til grunn for beregning av tapt salgsverdi, må være påregnelig.
- (2) Kløvtveit kraftverk ligger ved Austgulfjorden i Gulen kommune. Allerede på 1940-tallet ervervet et kraftselskap fallrettighetene i Kløvtveitvassdraget med sikte på utbygging. Disse fallrettighetene tilhører nå BKK Produksjon AS – heretter BKK – som i 1991 søkte om konsesjon. Konsesjon ble gitt ved kongelig resolusjon 17. november 2000. En endringsplan ble godkjent ved kongelig resolusjon 6. februar 2004, og utbyggingen fant sted mellom 2005 og 2007.
- (3) Kløvtveit kraftverk utnytter fallet mellom Kløvtveitvatnet og Austgulfjorden. Ved siden av å bruke vannet fra Kløvtveitvatnet bruker kraftverket også vann fra Transdalsvatn og Austgulvatn etter overføring til Kløvtveitvatn som ledd i utbyggingen. Vannet fra Transdalsvatnet og Austgulvatnet utgjør til sammen 59,1 prosent av vannet som utnyttes i Kløvtveit kraftverk, mens vannet fra Kløvtveitvatnet utgjør de resterende 40,9 prosentene. Transdalsvatnet og Austgulvatnet tilhører Yndesdalsvassdraget ved at Daleelva og Steinsdalselva fra henholdsvis Transdalsvatn og Austgulvatn løper sammen i Yndesdalen. Yndesdalsvassdraget har dermed fått redusert vannføring på grunn av overføringen. Det er de erstatningskrav som denne reduserte vannføringen har utløst, som saken gjelder.
- (4) I samlet plan for vassdragsvern vedtok Stortinget 19. juni 1986 varig vern av Yndesdalsvassdraget. Dette var begrunnet med Yndesdalsvassdragets store verdi som typevassdrag, det vil si et vassdrag som inneholder de fleste kvaliteter som er karakteristiske for regionen. Nedbørfeltene rundt Transdalsvatnet og Austgulvatnet ble imidlertid unntatt fra vernet. Dette var nettopp av hensyn til den påtenkte utbyggingen av Kløvtveit kraftverk med overføring av vann fra Transdalsvatnet og Austgulvatnet til Kløvtveitvatnet. Den vanskelige kraftsituasjonen som da eksisterte i området, gjorde utbyggingen ønskelig. Unntaket innebar således en aksept av den reduserte vannføringen i Yndesdalsvassdraget som utbyggingen av Kløvtveit kraftverk har ført til.
- (5) Fjordane tingrett avhjemlet 20. mai 2009 skjønn i saken. Tingretten kom til at ett fall i Daleelva og ett fall i Steinsdalselva ville ha vært separat utbyggbare som småkraftverk, og at det var påregnelig at grunneierne ville ha realisert denne muligheten ved å inngå avtale med en utbygger om salg eller bortleie av fallrettighetene. Erstatning ble utmålt basert på salgsverdien ved en slik avtale om utbygging. De grunneierne som ikke hadde separat utbyggbare fall, ble tilkjent erstatning basert på den tradisjonelle naturhestekraftmetoden.
- (6) BKK begjærte overskjønn. Selskapet gjorde gjeldende at det ikke var påregnelig med utbygging av de separat utbyggbare fallene blant annet på grunn av vernevedtaket, og at

det for fall der utbygging ikke var påregnelig, ikke var grunnlag for å tilkjenne erstatning overhodet.

- (7) Gulating lagmannsrett avhjemlet overskjønn 14. februar 2011. Flertallet – samtlige skjønnsmenn – kom til at grunneierne ville ha deltatt i en tilsvarende utbygging som den BKK har gjennomført, forutsatt at ekspropriasjonsgrepet tenkes bort. Dette ville etter flertallets mening gi en langt bedre utnyttelse av energiresursene i Transdalsvatn og Austgulvatn enn en separat utbygging uten magasinetablering slik tingretten hadde lagt til grunn. Flertallet holdt det derfor som påregnelig at grunneierne ville ha funnet sammen om en slik løsning. Konsekvensen av dette synet var at samtlige grunneiere fikk erstatning basert på denne forutsetningen. Den utbyggingen som BKK hadde foretatt, forutsatte utnyttelse av hele fallhøyden fra vannene og ned til fjorden. Vannet i samtlige fall ville da ha samme verdi. Det samlede erstatningsbeløp ble etter dette omtrent det dobbelte av det tingretten hadde kommet til.
- (8) Mindretallet – rettens leder – kom til at erstatningsfastsettelsen ikke kunne baseres på et slikt samlet prosjekt. Mindretallet mente derimot, som tingretten, at det ville ha vært påregnelig med en separat utbygging av to fall. For de ikke separat utbyggbare fallene kom mindretallet til at det ikke kunne tilkjennes noen erstatning, heller ikke basert på naturhestekraftmetoden. Den utviklingen av et marked for fallrettigheter som har ført til at naturhestekraftmetoden er forlatt til fordel for erstatning basert på markedsverdien for separat utbyggbare fall, måtte etter mindretallets mening føre til at det ikke lenger kunne tilkjennes noen erstatning for fall som ikke er separat utbyggbare.
- (9) BKK har anket overskjønnet til Høyesterett. Anken gjaldt opprinnelig rettsanvendelsen og saksbehandlingen, men i skranken for Høyesterett er den påberopte saksbehandlingsfeilen – manglende kontradiksjon om det samlede prosjekt som lagmannsrettens flertall fant påregnelig – frafalt som selvstendig ankegrunn. Jeg går derfor ikke nærmere inn på dette.
- (10) Energi Norge, en interesseorganisasjon for selskaper som produserer, transporterer og selger kraft, har erklært partshjelp etter tvisteloven § 15-7 til støtte for BKK.
- (11) Den ankende part – *BKK Produksjon AS* – og partshjelperen – *Energi Norge* – har i korte trekk anført følgende:
- (12) Ved beregning av ekspropriasjonserstatningen skal ekspropriasjonstiltaket tenkes bort. Det betyr at lagmannsrettens flertall bygger på feil rettslig utgangspunkt når det, ved å legge til grunn et samlet prosjekt som er likt BKKs prosjekt, i realiteten har tilkjent grunneierne merverdier som ikke eksisterer på deres hånd, men på ekspropriantens. Det er BKKs eiendom på Kløvtveit, fallet fra Kløvtveitvatn og ned til fjorden, samt BKKs konsesjonsgitte adgang til regulering av vannene som grunneierne i praksis får betalt for. Flertallet har oversett at BKK ikke ville ha hatt noen interesse av å medvirke til et slikt prosjekt. Grunneierne hadde dermed ingen mulighet til å gjennomføre en samlet utbygging.
- (13) Flertallet har også unnlatt å ta hensyn til at erstatningsfastsettelsen, og dermed påregnelighetsvurderingen, etter ekspropriasjonserstatningslova § 10 skal skje på grunnlag av situasjonen på avhjemlingstidspunktet eller – i dette tilfellet – den tidligere forhåndstiltredelsen. Dette skjedde i 2006, og da var forsyningssituasjonen i Gulen-området ikke lenger prekær. Følgelig ville det være usannsynlig at man ved en

konsesjonsbehandling på dette tidspunkt ville ha fått de unntak fra vernet av Yndesdalsvassdraget som Kløvtveitutbyggingen er basert på. Når det da ikke foreligger noen slik utbyggingsadgang, foreligger det uansett ikke noe grunnlag for å tilkjenne erstatning.

- (14) Det er heller ikke grunnlag for erstatningsfastsettelse basert på et vederlagsprinsipp ettersom det her ikke eksproprieres noe som ekspropriatene selv har hatt utgifter til.
- (15) Den ankende part og partshjelperen har videre fremført enkelte synspunkter på den rettsanvendelse som ligger til grunn for mindretallets, og til dels også tingrettens, konklusjoner. Dette går jeg ikke inn på.
- (16) Den ankende part med tilslutning fra partshjelperen har nedlagt slik påstand:

”Gulating lagmannsretts overskjønn i sak 10-004850/SKJ-GULA/AVD2 oppheves.”

- (17) Ankemotpartene – *Robert Vigdal Austgulen mfl. og Morten Sleire mfl.* – har i kort trekk anført:
- (18) Det er uttrykk for korrekt rettsanvendelse når lagmannsrettens flertall har bygget på at grunneierne i Yndesdalsvassdraget, om ekspropriasjonstiltaket tenkes bort, ville ha samlet seg om et prosjekt som innebar utbygging av Kløvtveitvassdraget med overføring av vann fra Transdalsvatnet og Austgulvatnet. Samarbeidsmodellen kan ikke avvises på prinsipielt grunnlag. Rett nok har Høyesterett i Rt. 2008 side 82 – Uleberg – uttalt at erstatning skal tilkjennes på grunnlag av salgsverdien av fallrettighetene dersom disse er separat utbyggbare, men det kan ikke bety at dette synspunktet om reell salgsverdi, i motsetning til en verdi beregnet etter naturhestekraftmetoden, bare kan brukes i slike tilfeller.
- (19) Det må foretas en konkret vurdering av hva det er påregnelig at grunneierne ville ha gjort om ekspropriasjonstiltaket tenkes bort. Det betyr ikke at eksproprianten må tenkes bort som deltaker med sine rettigheter i et mulig samarbeid til beste for alle parter, og eksproprianten må bedømmes ut fra samme objektive målestokk for rasjonell opptreden som grunneierne bedømmes etter.
- (20) Subsidiært anføres at fallerstatning egentlig er uttrykk for et vederlagsprinsipp: Den salgsverdien som erstattes, er basert på den utnyttelsen av fallrettighetene som gjøres i det aktuelle utbyggingsprosjektet. Utviklingen i energimarkedet særlig det siste tiåret har ført til at naturhestekraftmetoden har utspilt sin rolle ved fastsettelsen av denne verdien. Man har nå bedre metoder for å finne salgsverdien, og de leder uansett til det resultat lagmannsrettens flertall har kommet til.
- (21) Ankemotpartene har nedlagt slik påstand:

”1. Anken forkastes.

2. Ankemotpartene tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett.”

- (22) *Jeg er kommet til at anken må tas til følge. Jeg er imidlertid enig med lagmannsrettens flertall i at det som er omtalt som ”samarbeidsmodellen”, kan anvendes i saker som dette.*

- (23) Erstatningen skal i dette tilfellet utmåles som tapt salgsverdi etter de prinsipper som er nedfelt i ekspropriasjonserstatningslova § 5. De tre første leddene i § 5 lyder som følger:

”§ 5. Vederlag etter salsverdien.

Vederlag etter salsverdi skal fastsetjast på grunnlag av det som må reknast med at vanlege kjøparar ville gje for eiendomen ved friviljug sal.

Ved fastsetjinga skal det leggjast vekt på kva slag eiendom det gjeld, kvar eiendomen ligg og den pårekelege utnytting som det røyneleg er grunnlag for etter tilhøva på staden. Det skal dessutan leggjast vekt på dei prisane som er oppnådd ved omsetnad av andre eiendommar som det er naturleg å samanlikna med, og likeins på andre tilhøve som er avgjerande for salsverdien av eiendomen.

Det skal ikkje takast omsyn til verdiendringar som kjem av oreigningstiltaket, eller av gjennomførde eller planlagde investeringar eller verksemd som har direkte samanheng med oreigningstiltaket.”

- (24) Det følger av dette at det skal skje en objektivisert vurdering. Som det fremgår av forarbeidene, Ot.prp. nr. 50 (1982–83) side 49, må det foretas en konkret vurdering i den enkelte sak der det legges vekt på hvilken utnyttelse av eiendommen som er realistisk og påregnelig for andre som kan tenkes å erverve eiendommen ved frivillig kjøp. For at en viss utnyttelse skal kunne legges til grunn som sannsynlig ved fastsettelse av salgsverdien, er det imidlertid ikke påkrevd at eksproprianten selv har aktuelle planer om denne utnyttelsen.
- (25) Påregnelighetskravet er særlig utviklet i to dommer. Dommene gjelder riktignok verdsettelse etter ekspropriasjonserstatningslova § 6 om bruksverdi, men de prinsipielle betraktningene må være de samme ved erstatning av salgsverdi, jf. også det som sies om dette i Rt. 1992 side 217 – Ulvåkjølen – på side 226. Den første dommen er Rt. 1986 side 1354 – Svenkerud. Det er der sentralt at det er eiendommens verdi som skal erstattes, uten hensyn til hvem som er eier på avståelsestidspunktet. Den andre dommen er nettopp Ulvåkjølen, der uttalelsen i Svenkerud er utdypet med at det er ”den alminnelige, forstandige” grunneier som er målestokken.
- (26) Henvisningen i loven til en vanlig kjøper og til priser som er oppnådd ved omsetning av eiendommer som det er naturlig å sammenligne med, innebærer også at man skal se bort fra det som eksproprianten ut fra sitt særlige behov hadde vært villig til å gi dersom det ikke hadde foreligget ekspropriasjonsadgang, jf. Ot.prp. nr. 50 (1982–83) side 34 og Rt. 1989 side 245 på side 251.
- (27) Som det fremgår av ekspropriasjonserstatningslova § 5 tredje ledd, skal det videre ses bort fra den verdiøkning som selve ekspropriasjonstiltaket og tilhørende investeringer har ført til på ekspropriantens eiendom.
- (28) Bestemmelsen i § 5 forutsetter dermed at det finnes et marked for den type eiendom det er tale om. Før de endringene i kraftmarkedet som fant sted i kjølvannet av den nye energiloven i 1990, og som det er redegjort for i Uleberg avsnitt 84 følgende, var dette ikke tilfellet for vannfall. Man stod overfor regionale monopoler på kjøpersiden. Det var derfor i praksis utviklet en metode, den såkalte naturhestekraftmetoden, som ble antatt å gi et bilde av den energimengden et kraftverk kunne produsere, og dermed å være et tjenlig sammenligningsgrunnlag for verdien av den enkelte fallrettighet. I dag står vi imidlertid overfor et fritt kraftmarked som omfatter hele Norden, og elektrisk kraft kjøpes og selges også mellom Norden og land utenfor Norden. Denne markedsutviklingen har sammen med teknologiutviklingen blant annet gjort det interessant å bygge småkraftverk

uten tilgang til jevn vannføring året rundt gjennom et tilknyttet reguleringsmagasin. Dermed har det også utviklet seg et marked som ikke fantes tidligere for salg og leie av fallrettigheter, ved at foretak har spesialisert seg på å bygge og drive småkraftverk etter å ha kjøpt eller leid fallrettighetene fra de berørte grunneierne. Det var dette Høyesterett i Uleberg og senere i Rt. 2010 side 1056 – Otra – tok konsekvensen av ved å uttale at naturhestekraftmetoden har utspilt sin rolle ved verdsettelsen av fall som er separat utbyggbare.

- (29) At utbygging av småkraftverk nå er blitt økonomisk lønnsomt, betyr imidlertid ikke at større utbygginger basert på reguleringsmagasiner har utspilt sin rolle. Tilgangen på jevn vannføring året gjennom betyr tvert om at slike utbygginger kan være enda mer lønnsomme – og det er nettopp dette som har vært den grunnleggende premiss for lagmannsrettens flertall i denne saken.
- (30) Slike utbygginger kan skje på grunnlag av et samarbeid mellom rettighetshaverne. Samarbeid mellom de berørte grunneiere om vassdragsutbygging er noe som lovgivningen for øvrig legger til rette for, blant annet gjennom reglene om brukseierforeninger i vassdragsreguleringsloven § 9, selv om disse reglene etter det opplyste ikke brukes til å danne nye foreninger, og – ikke minst – jordskiftelovens regler om sambruk og opprettelse av lag til organisering av slik bruk. I denne sammenheng nevner jeg at det i prinsippet ikke er gitt hvilke rettighetshavere som tar initiativet til utbygging, og som derfor kan ende opp på ekspropriantsiden overfor de andre i mangel av en frivillig løsning.
- (31) Jeg kan ikke se at ekspropriasjonserstatningslova § 5 er til hinder for at erstatningsfastsettelsen baseres på at også ekspropriantens rettigheter inngår i et slikt samarbeidsprosjekt. Etter § 5 tredje ledd skal man riktignok se bort fra den verdøkning som selve ekspropriasjonstiltaket og tilhørende investeringer har ført til på ekspropriantens eiendom. Men det er ikke det samme som at en samarbeidsmodell må forutsette en frivillig utbygging som er forskjellig fra ekspropriantens eget prosjekt. Utgangspunktet for fastsettelse av den tapte salgsverdien må være det som ville være påregnelig utnyttelse av eiendommene dersom eksproprianten ikke hadde hatt sitt prosjekt. Dette kan tenkes å være akkurat det samme prosjektet, inkludert den eiendom eller de rettigheter den aktuelle eksproprianten selv måtte sitte på.
- (32) Vurderingsgrunnlaget som loven stiller opp, er som nevnt hva vanlige kjøpere vil gi ved frivillig salg, og denne vurderingen skal være basert på prisene som er oppnådd ved salg av lignende eiendommer. Ved den påregnelighetsvurderingen som skal foretas, må alle parter forutsettes å opptre økonomisk rasjonelt. Jeg minner om at det er tale om en vurdering av eiendommen, og at denne skal skje basert på situasjonen til en alminnelig, forstandig grunneier eller rettighetshaver.
- (33) Eksproprianten kan i denne sammenheng ikke høres med at han ville ha nektet å medvirke frivillig i det ellers påregnelige samarbeidsprosjektet nettopp på grunn av utsikten til selv å opptre som ekspropriant overfor de andre. Dette er et naturlig motstykke til prinsippet om at man skal se bort fra den merpris som eksproprianten ut fra sitt særlige behov hadde vært villig til å gi dersom det ikke hadde foreligget ekspropriasjonsadgang. Verken den ene eller den andre av rettighetshaverne kan tillates å ta ut en "monopolgevinst" basert på ekspropriasjonstiltaket, enten det nå er ved å skru prisen i været overfor den av dem som faktisk opptre som ekspropriant, eller – for

ekspropriantens vedkommende – ved å anføre at man uansett ville ha nektet å medvirke til de andres prosjekt, for på den måten å gjøre dette prosjektet uaktuelt som grunnlag for fastsettelse av ekspropriasjonserstatningen.

- (34) Som denne saken illustrerer, vil et slikt samlet prosjekt også kunne omfatte rettighetshavere med fall som ikke er separat utbyggbare, nettopp fordi det prosjektet som fremstår som påregnelig, vil utnytte også den fallhøyden som deres eiendommer representerer, jf. også forutsetningsvis Rt. 1967 side 501 – Uvdal etappe I – på side 506–507. Etter mitt syn er dette godt forenlig med Uleberg og Otra. Slik jeg ser det, bygger disse dommene på den tanke at når det finnes et reelt marked for de aktuelle rettighetene, er det de prisene som kan oppnås i dette markedet som skal legges til grunn som den tapte salgsverdi – slik man gjør ved ekspropriasjon ellers. Dette innebærer at salgsverdien vil være det som kan oppnås for de samlede fallrettigheter, og at erstatningen da må fordeles etter den forholdsmessige verdien av den enkeltes rettighet. Jeg går ikke inn på de spørsmål som kan oppstå der et samlet prosjekt legges til grunn, og det foreligger fall som ville ha vært separat utbyggbare.
- (35) Det er altså ikke feil rettsanvendelse når lagmannsrettens flertall vurderer påregneligheten av at rettighetshaverne, om ekspropriasjonstiltaket tenkes bort, ville ha samlet seg om en utbygging. Det er i denne sammenheng heller ikke feil å trekke inn samtlige berørte eiendommer i Yndesdalsvassdraget som representerer fallhøyden fra Kløvtveitvatn og ned til sjøen, i en markedsbasert salgsverdivurdering uavhengig av om det er separat utbyggbare fall på den enkelte eiendom.
- (36) Denne påregnelighetsvurderingen skal imidlertid være basert på situasjonen på skjønnsstidspunktet eller et tidligere tiltredelsestidspunkt. I dette tilfellet har det skjedd forhåndstiltredelse, og det er følgelig tidspunktet for denne som er relevant. Lagmannsretten har lagt til grunn at forhåndstiltredelse skjedde i desember 2006. Det må da blant annet vurderes om et samlet prosjekt som innebærer redusert vannføring i Yndesdalsvassdraget, ville ha fått konsesjon.
- (37) Det er altså ikke situasjonen i 2000, da BKK fikk sin konsesjon, som skal legges til grunn. Denne forskjellen i tidspunkt kan tenkes å ha betydning. De ankende parter har som tidligere nevnt fremholdt at verne spørsmålet stod i en annen stilling i 2006 fordi forsyningssituasjonen for kraft i regionen da ikke lenger var bekymringsfull. De hevder at når verneinteressene ikke lenger ville måtte veies mot kraftforsyningshensynet, er det usannsynlig at myndighetene ville ha tillatt en utbygging med redusert vannføring i Yndesdalsvassdraget.
- (38) Det tilligger ikke Høyesterett å ta stilling til hva som her ville være sannsynlig. Det fremgår imidlertid ikke av skjønnsgrunnene at lagmannsrettens flertall har foretatt en vurdering av dette spørsmålet. Flertallet synes snarere uten videre å legge det prosjektet som BKK faktisk har gjennomført, til grunn for erstatningsutmålingen.
- (39) Det foreligger således mangler ved skjønnsgrunnene som hindrer prøvingen av om overskjønnet her er basert på en riktig rettsanvendelse. Overskjønnet må følgelig oppheves, jf. tvisteloven § 30-3, jf. § 29-21 annet ledd bokstav c.
- (40) Etter skjønnsprosessloven § 54 b, jf. § 54 skal den ankende part erstatte ankemotpartens nødvendige utgifter i anledning saken. En partshjelper for den ankende part står i så måte

i samme stilling som den ankende part, jf. skjønnsprosessloven § 2, jf. tvisteloven § 20-1 tredje ledd.

- (41) Ankemotpartene har vært representert ved to prosessfullmektiger, slik de også har vært for tidligere instanser. Den ankende part har gjort gjeldende at dette må anses unødvendig for Høyesterett. Sakens omfang tatt i betraktning, og den omstendighet at ankemotpartene også har møtt en partshjelper for den ankende part, mener jeg at ankemotpartene har hatt rimelig grunn til å la seg representere ved to prosessfullmektiger også for Høyesterett.
- (42) Advokat Larsen har på vegne av sine klienter fremsatt et krav på 194 081 kroner for eget arbeid med saken, og på 75 625 kroner for det arbeid advokat Halvorsen utførte for disse klientene i anledning saken for Høyesterett før advokat Larsen overtok. Til sammen blir dette 269 706 kroner. Advokat Sætre har på vegne av sine klienter fremmet et krav på 207 258 kroner. Disse kravene finnes rimelige og legges til grunn.
- (43) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Overskjønnet oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler BKK Produksjon AS og Energi Norge én for begge og begge for én
 - a) 269 706 – tohundreogsekstinitusensyvhundreogseks – kroner til Robert Vigdal Austgulen, Knut Ramond Hedlund, Per Rune Austgulen, Sigurd Rokne, Marit Iren Austgulen Wick, Lars Kvamsdal, Matias Myren, Ester Birkelund Austgulen, Ingvild Austgulen, Øystein Ludvik Yndesdal, Jon Alrek, Kirsti Eide Fivelsdal, Helge Birger Fivelsdal, Hilmar Inge Yndesdal, Jostein Yndesdal, Nils Erling Yndesdal, Gjert Monar Yndesdal, Harald Midtbø, Harry Einar Grimslund, Helena Grimslund, Odd Henning Midtbø, Øyvind Bjørn Yndesdal, Anne Yndesdal, Arve Terje Daae, Henrik Einar Daae Frøyseth, Gjert Rune Daae, Olav Ørjan Daae, Margit Sandnes, Ingvald Georg Sandnes, Marta Ester Andvik, Bjørn Nordvang, Alfild Daae Nordvang, Harry Daae, Erik Slinde, Sigmunn Rørvik, Linda Mai Myrvang, Siri Tangedal Kratzmeier og Gerd Andreas Kratzmeier i fellesskap, innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom, og
 - b) 207 258 – tohundreogsyvtusentohundreogfemtiåtte – kroner til Morten Sleire, Laila Høyvik Sleire, Olav Olsen, Steinar Foss Jensen, John H. Birkeland, Gerd Kari Haugsdal, Kristen Leidult Kjelby, Jarl Bjarne Kjelby, Harry Sleire, Harald G. Molland, Per Søvik, Ove Sleire, Inge Sandnes, Jon Jarle Sandnes, Olav Dagfinn Sleire, Reidar Sleire, Kåre Trodal, Jostein B. Birkeland, Alf Birkeland, Lars Kvamsdal, Håkon Herstad, Johanna Herstad, Håkon Birkeland, Vidar Kvamsdal, Bjarne Kjell Kvamsdal, Oddrun Kvamsdal, Inger Amundsen Sleire, Klaus Nordli, Oddvar Rune Kvamsdal, Kirsten Helen Kvamsdal, Torbjørn Henning Wergeland,

10

Kaspar Ivar Wergeland, Arne Johannes Riisnes, Bergit Matre,
Ivar Duesund, Odd Henning Midtbø, Jan Steinar Høstelend, Rolf Tenjum
og Ingeborg Døssland i fellesskap, innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av
denne dom.

(44)	Dommer Øie:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med
førstvoterende.
(45)	Dommer Webster:	Likeså.
(46)	Kst. dommer Arnesen:	Likeså.
(47)	Dommar Utgård:	Det same.

(48) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Overskjønnet oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler BKK Produksjon AS og Energi Norge én for begge og begge for én
 - a) 269 706 – tohundreogsekstinitusensyvhundreogseks – kroner til Robert Vigdal Austgulen, Knut Ramond Hedlund, Per Rune Austgulen, Sigurd Rokne, Marit Iren Austgulen Wick, Lars Kvamsdal, Matias Myren, Ester Birkelund Austgulen, Ingvild Austgulen, Øystein Ludvik Yndesdal, Jon Alrek, Kirsti Eide Fivelsdal, Helge Birger Fivelsdal, Hilmar Inge Yndesdal, Jostein Yndesdal, Nils Erling Yndesdal, Gjert Monar Yndesdal, Harald Midtbø, Harry Einar Grimslund, Helena Grimslund, Odd Henning Midtbø, Øyvind Bjørn Yndesdal, Anne Yndesdal, Arve Terje Daae, Henrik Einar Daae Frøyseth, Gjert Rune Daae, Olav Ørjan Daae, Margit Sandnes, Ingvald Georg Sandnes, Marta Ester Andvik, Bjørn Nordvang, Alfild Daae Nordvang, Harry Daae, Erik Slinde, Sigmunn Rørvik, Linda Mai Myrvang, Siri Tangedal Kratzmeier og Gerd Andreas Kratzmeier i fellesskap, innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom, og
 - b) 207 258 – tohundreogsyvtusentohundreogfemtiåtte – kroner til Morten Sleire, Laila Høyvik Sleire, Olav Olsen, Steinar Foss Jensen, John H. Birkeland, Gerd Kari Haugsdal, Kristen Leidult Kjølby, Jarl Bjarne Kjølby, Harry Sleire, Harald G. Molland, Per Søvik, Ove Sleire, Inge Sandnes, Jon Jarle Sandnes, Olav Dagfinn Sleire, Reidar Sleire, Kåre Trodal, Jostein B. Birkeland, Alf Birkeland, Lars Kvamsdal, Håkon Herstad, Johanna Herstad, Håkon Birkeland, Vidar Kvamsdal, Bjarne Kjell Kvamsdal, Oddrun Kvamsdal, Inger Amundsen Sleire, Klaus Nordli, Oddvar Rune Kvamsdal, Kirsten Helen Kvamsdal, Torbjørn Henning Wergeland, Kaspar Ivar Wergeland, Arne Johannes Riisnes, Bergit Matre, Ivar Duesund, Odd Henning Midtbø, Jan Steinar Høstelend, Rolf Tenjum og Ingeborg Døssland i fellesskap, innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes:

Åsne Dingsør Hauken

